

पठतु संस्कृतम्
शिक्षा

मे २८, २०२२

पाठः - ३

अङ्काः १००

1) पुल्लिङ्ग-शतृप्रत्ययान्त-रूपं लिखत। (१०)

	विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
पत्	प्रथमा	पतन्	पतन्तौ	पतन्तः
दा	द्वितीया	ददतम्	ददतौ	ददतः
दृश्	प्रथमा	पश्यन्	पश्यन्तौ	पश्यन्तः
रुद्	द्वितीया	रुदन्तम्	रुदन्तौ	रुदतः
कृ	प्रथमा	कुर्वन्	कुर्वन्तौ	कुर्वन्तः

2) आवरणे दत्तस्य क्रियापदस्य शतृप्रत्ययान्तं रूपं रिक्तस्थाने लिखत (५)

- हसन्तं पुत्रं दृष्ट्वा जनकः सन्तुष्टः अभवत् । (हस)
- शब्दं कुर्वन्ति लोकयानानि मार्गे अतिष्ठन् । (कृ)
- धावन्तं मृगं रामः अनुसृतवान् । (धाव्)
- संस्कृतप्रचारकार्यं सम्यक् प्रचलत् अस्ति । (प्र+चल्)
- क्रीडाङ्गणे क्रीडन्तौ बालकौ त्वं पश्य । (क्रीड्)

3) रिक्तस्थानं पूरयत (१०)

	विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
फल	षष्ठी	फलस्य	फलयोः	फलानाम्
किम् (स्त्री)	सप्तमी	कस्याम्	कयोः	कासु
देव	चतुर्थी	देवाय	देवाभ्याम्	देवेभ्यः
मातृ	पञ्चमी	मातुः	मातृभ्याम्	मातृभ्यः
तद् (न)	तृतीया	तेन	ताभ्यम्	तैः

4) एतानि पदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयत (५)

- लिखन्तौ - उत्तरं लिखन्तौ छात्रौ विषयान् पुनः पुनः स्मृतवन्तौ ।
- असत्यम् - बाले ! असत्यं मा वद ।
- रथस्य - श्रीकृष्णः अर्जुनस्य रथस्य सारथिः ।
- वेदना - मातः ! शिरोवेदना अस्ति चेत् औषधं स्वीकरोतु ।
- योगाभ्यासः-- आरोग्यार्थं योगाभ्यासः करणीयः ।

5) सन्धिं कृत्वा नाम लिखत (१०)

- a. तं + डमरुम् तण्डमरुम् / तं डमरुम्
परसवर्णसन्धिः
- b. सं + लापः सँल्लापः परसवर्णसन्धिः
- c. वक्रं + चलति वक्रञ्चलति / वक्रं चलति
परसवर्णसन्धिः
- d. अनुष्टुब् + छन्दः अनुष्टुप्छन्दः चत्वंसन्धिः
- e. शरद् + कालः शरत्कालः चत्वंसन्धिः

6) सन्धि-विच्छेदनं कृत्वा नाम लिखत (१०)

- a. सत्कीर्तिः सद् + कीर्तिः चत्वंसन्धिः
- b. वणिकप्रधानः वणिग् + प्रधानः चत्वंसन्धिः
- c. उत्कर्णः उद् + कर्णः चत्वंसन्धिः
- d. गङ्गा गं + गा परसवर्णसन्धिः
- e. मधुलिट्पिबति मधुलिङ् + पिबति चत्वंसन्धिः

7) कृदन्त / लकार रूपं लिखत (१०)

धातुः	कृदन्तः / लकारः	
जनी	तव्यत्	जनितव्यम्
दण्ड्	क्तवतु (पु)	दण्डितवान्
णद्	कर्मणि लट्	नद्यते
भू	लृट्	भविष्यति
त्यज्	शतृ पुं	त्यजन्
त्रा	तुमुन्	त्रातुम्
नश्	अनीयर्	नशनीयम्
डी (डय)	शानच्	डयमानम्
गम्	क्त पु	गतः
लिख्	ल्यप्	विलिख्य

8) सूक्तेः अर्थः लिखत । (३)

भवितव्यानां द्वाराणि भवन्ति सर्वत्र ।

9) प्रहेलिकायाः अर्थम् उत्तरं च लिखत । (३)

विराजराजपुत्रारेः यन्नाम चतुरक्षरम् ।
पूर्वार्धं तव वैरीणां परार्धं तव सङ्गरे ॥

10) सुभषितस्य सन्धिच्छेदं तात्पर्यम् च लिखत । (४)

शास्त्राण्यधीत्यापि भवन्ति मूर्खाः
यस्तु क्रियावान् पुरुषः स विद्वान्।
सुचिन्तितं चौषधमातुराणां
न नाममात्रेण करोत्यरोगम् ॥

11) श्लोकस्य पदविभागः अन्वयं तात्पर्यं च लिखत । (५)

अस्माकं तु विशिष्टा ये , तान्निबोध द्विजोत्तम ।
नायका मम सैन्यस्य सञ्ज्ञार्थं तान् ब्रवीमि ते ॥

12) एकवाक्येन उत्तरं लिखत (७)

a. कः विपदा नाभिभूयते?

गुणदोषज्ञः, क्षिप्रनिश्चयः, कार्यशेषज्ञः

b. बलरामः श्रीकृष्णं किम् उक्तवान् ?

‘ जैत्रयात्रां करोतु ’ ।

c. श्रीकृष्णः किं प्रतिज्ञावचनं दत्तवान् आसीत् ?

शिशुपालस्य शतम् अपराधान् मृष्यामि ।

d. यस्य पादद्वयं न भवति सः कः ?

पङ्गुः ।

e. अतीते किं ज्ञातव्यम् ?

शेषं कार्यं किम् इति ज्ञातव्यम् ।

f. देवेन्द्रः किं सूचितवान् ?

दुष्ट-शिशुपालस्य वधः करणीयः ।

g. दुर्योधनस्य आचार्यः कः ?

द्रोणाचार्यः

13) लौकिकन्यायं विवृणुत (३)

वृद्धकुमारीवाक्यन्यायः

14) संसन्दर्भम् व्याख्यात (५)

मूषकं ग्रहीतुं पर्वतस्य खननमिव

15) मेलयत (५)

a. मुरारिः	- क्षिप्रनिश्चयः	e
b. गङ्गा	- महाविष्णुः	a
c. आयत्यां	- पवित्रा	b
d. जावा	- गुणदोषज्ञः	c
e. तदात्वे	- पूर्वं भारतम्	d

16) श्लोकस्य अर्थः संस्कृत-भाषायां लिखत ()

गङ्गे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति ।

नर्मदे सिन्धु कावेरि जलेऽस्मिन् संनिधिं कुरु ॥

17) उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानं पूरयत (३)

- a. ____ गृहे (एकस्मिन्, एकः, एकौ)
- b. ____ नद्यः (दीर्घयः, दीर्घी, दीर्घाः)
- c. ____ दिनानि (अष्टानि, अष्टाः अष्ट)
- d. ____ महिलाः (त्रयः, तिस्रः, त्रीणि)
- e. ____ महोदयम् (ताम्, तम् सः)
- f. ____ वृक्षात् (कस्याश्चित्, कस्माच्चित्, कश्चित्)